

УДК: 821.161.2“19”

Г 19

Володимир ГАЛИК

**ПРО ВЗАЄМИНИ ІВАНА ФРАНКА
З ІЛЯРІЄМ ГАРАСИМОВИЧЕМ,
ОДНИМ ІЗ РЕДАКТОРІВ ЧАСОПISУ “ХЛІБОРОБ”
(за листами до Івана Франка)**

У дослідженні проаналізовано взаємовідносини І.Франка з І.Гарасимовичем. На основі віднайдених листів від Ілярія Гарасимовича до Івана Франка та їхньої творчої спадщини простежується розвиток громадсько-політичного та редакторського співробітництва між ними.

Ключові слова: *Іван Франко, Ілярій Гарасимович, епістолярна спадщина, взаємини, часопис “Хлібороб”.*

Будь-яка нація має наскрізні величини, які характеризують її самодостатність і винятковий обрис у багатолічному суспільному просторі. Посеред множини інших це призначення і місію в нашому суспільстві виконує постать Івана Франка – одна із найяскравіших в українській історії. Учений був великим українцем, якого визнавали провідні діячі і намагалися встановлювати з ним взаємини різними способами, зокрема через листування.

Епістолярні джерела завжди були важливими матеріалами для вивчення історії суспільства і культури. Передусім це стосується спадщини відомих громадсько-культурних діячів, учених, письменників та, зрештою, і мистців. Саме у листуванні акумульовані погляди щодо характеристики тогочасного життя й культурно-мистецьких процесів, відображені авторські думки з приводу розвитку культури, науки, освіти. Нині у франкознавстві вкрай необхідне вивчення епістолярної спадщини Івана Франка, адже ці джерела майже не були, або були частково,

предметом вивчення багатогранної діяльності вченого. Такими видами джерел можуть удало скористатися дослідники-франкознавці для реконструкції стосунків ученого з видатними особистостями, а на цій основі доповнити біографію Івана Франка.

Іван Франко часто відвідував Коломию та її терени. Тут він мав чимало прихильників-однодумців із кола знаних у Галичині громадсько-політичних та культурних діячів. Серед них помітне місце належить Ілярієві Гарасимовичу – знаному українському публіцисту, журналісту, редактору, політичному та громадсько-культурному діячеві, кооператорові. Нині відомі десять листів редактора газети “Хлібороб” до вченого, які зберігаються у відділі рукописних фондів та текстології Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України (далі – І. Л.) і ще не були предметом прискіпливого студіювання дослідників-франкознавців.

Перед тим, як розпочати характеристику взаємин Івана Франка з Ілярієм Гарасимовичем, відзначимо, що ця проблема сьогодні потребує ширшого вивчення, адже у сучасній франкознавчій історіографії це питання вивчено надто поверхово. Серед дослідників, які у своїх працях торкалися проблеми взаємин І.Франка із І.Гарасимовичем, варто виокремити галицьких краєзнавців П.Арсенича та І.Білінкевича, які висвітлили окремі аспекти цього питання [2], [3], [7, 138 – 155]. В основному простежено окремі штрихи громадсько-політичного співробітництва І.Франка

ІЛЯРІЙ ГАРАСИМОВИЧ

та І.Гарасимовича. Більше літератури накопичилося про самого редактора “Хлібороба”. Це в основному замітки у періодичних, енциклопедичних та довідкових виданнях [15], [19], [4, 14, 113 – 122], [5, 11, 20, 22, 27, 41, 43], [24, 91], [25, 60 – 63]. Деякі біографічні дані І. Гарасимовича представлені і в творчій спадщині

Івана Франка [34, 447 – 468], [29, 61 – 63]. Найбільш повна біографія І.Гарасимовича міститься на сторінках львівських видань, написана переважно на джерельних матеріалах дослідницею М.Трегуб [27], [28].

Зважаючи на це, ставимо за мету, через залучення в обіг ширшого кола джерел (переважно епістолярних) ліквідувати прогалини у цій проблемі й максимально розкрити процес зародження та розвитку співпраці Івана Франка та Ілярія Гарасимовича.

Ілярій Гарасимович народився 9 квітня 1853 р. у с. Битків (тепер Надвірнянський район Івано-Франківської області) у сім'ї священика. Впродовж 1860 – 1864 рр. навчався у початковій школі м. Самбора, а в 1864 – 1876 рр. – у гімназії в Станіславові. Після її закінчення вступив на філософський факультет (фізико-математичний відділ) Віденського університету. В період навчання в університеті (1872 – 1876) активно влився у студентське товариство “Січ”, став прихильником радикальних і демократичних поглядів. У 1854 р. батька І.Гарасимовича з родиною було послано на нову парафію у с. Микуличин (тепер село в Івано-Франківській області, підпорядковане Яремчанській міськраді), де у 1875 р. І.Гарасимович зустрівся з М.Драгомановим, став активним дописувачем “Кієвського Телеграфа”, котрий був під його керівництвом, через що зазнав переслідувань із боку австрійської влади [27, 65 – 66], [19, 5].

Демократичні погляди та контакти з провідними діячами цього напрямку не дали можливості І.Гарасимовичу обійняти будь-яку державну посаду, що змусило його зайнятися пошуками інших матеріальних засобів для існування. Тому майбутній редактор “Хлібороба” вирішив захопитися домашнім промислом, а саме: купив у с. Старуні (село Богородчанського району Івано-Франківської області, в передгір'ї Горганів) господарство, розвів пасіку і з цього часу почав активно цікавитися економічними справами своїх односельців та й усього народу загалом. У 1880 р. І.Гарасимович став членом, а пізніше організатором господарсько-промислової виставки у Коломиї, що дало йому змогу ближче ознайомитися із гуцульськими та покутськими виробами домашнього промислу [27, 65 – 66], [19, 5].

У цей час І.Гарасимович проявляє себе як публіцист. У 1886 р. його було запрошено на віче до Коломиї, яке присвячува-

лося обговоренню економічних проблем Гуцульщини і Покуття. На ньому майбутній редактор “Хлібороба” виступив із рефератом “Якь-бы розвинути промысль у нашого народу, щобы зь него бувъ якъ найбільшій хосень?” і мав великий успіх: реферат був передрукований у кількох періодичних виданнях [13], [14]. Позитивно, акцентуючи на популярності, відгукнувся на ці публікації Іван Франко, наголосивши, що Ілярій Гарасимович “уперве відзначився 1886 р. на вічі в Коломиї своїм рефератом “Яким способом розвинути промысл у нашого народу, аби з нього вийшла якнайбільша користь”. Сей реферат повторили всі три львівські руські газети і чернівецька “Буковина” [34, 447]. Через рік, у 1887 р., видання “Просвіти” друкує два звіти І.Гарасимовича, які він зачитав на засіданнях цього товариства у Станіславові. Автор переконливо пропонував і рекомендував селянам самотійно займатися народними промыслами, вчитися самотужки продавати готову продукцію та не давати можливості лихварям збагачуватися на їхній важкій праці [12].

У 1888 р. за ініціативи Ілярія Гарасимовича в Коломиї створюється “Гуцульська Спілка промислова”. Розповідаючи про неї, Іван Франко наголошує, що витоки її започаткування сягають ще 1885 р., коли про неї заговорили на коломиїському вічі. Практичність цієї спілки, на думку вченого, полягала в тому, що вона є важливою спробою самотійної підтримки гуцульського домашнього промислу і створення гуцульським промисловцям умов, які б сприяли якнайкращому розвитку самої техніки їхнього промислу, успішному розвитку загального добробуту гуцулів як самотійних господарів. Учений акцентує, що заснування “Гуцульської Спілки промислової” стало новим кроком на економічній ниві, оскільки було розроблено реальну економічну програму, згідно з якою народ завдяки власній праці, мав забезпечити свій добробут, а “Спілка” повинна була допомагати гуцульському населенню з коломиїських околиць у досягненні цієї мети [29, 61].

Щодо історії створення “Спілки”, І.Франко зазначає, що збори були відкриті Т.Грушкевичем, який у своєму виступі подав коротку історію проекту. За пропозицією І.Гарасимовича головою зборів було обрано В. Нагірного. Він призначив секретарями С.Даниловича та І.Гарасимовича. Потім було підписано статут і обрано управління, до складу якого увійшли: нафтовий підприємець із Рунгурської Слободи М.Федорович; учитель бо-

гослов'я з гімназії отець М.Лепкий; професор гімназії Т.Грушкевич; залізничний чиновник А.Тишинський; кандидат адвокатури С.Данилович; скарбовий урядовець П.Корчинський; керівник філії “Народної торгівлі” Ю.Кисілевський; професор гімназії і директор гончарської школи В.Крицінський. Заступниками стали міський інженер М.Гoleyко та купець із Коломиї Т.Величко. До складу контрольного комітету увійшли: парох із Печиніжина І.Шмериковський, промисловець і радник міста Коломиї А.Блонський та директор “Карпатської крамниці” К.Генік. Сам же І.Гарасимович не увійшов до складу ради управління “Спілки”, оскільки мав переїхати до Коломиї на постійне проживання і взяти на себе роботу організації в чині її першого директора. Після закінчення зборів І.Гарасимович отримав подяку від Т.Грушкевича за роботу, яку він виконав при реалізації цього проекту [29, 62 – 63].

У 1889 р. І.Гарасимович відкрив і став завідувати крамницею, де продавалися вироби гуцульських народних майстрів. Щоб поповнювати її вітрини щораз новим товаром, він ходив по селах, де у гуцульських умільців скуповував їхні вироби. Водночас він організовує у Коломиї школу народного промислу, де спочатку вчилася 6, потім – 12 учнів, а згодом на цій базі у 1895 р. І.Гарасимович створює Державну школу народного промислу [3, 157], [27, 66].

4 жовтня 1890 р. у Львові засновується Русько-українська радикальна партія, яка виросла з радикальних молодіжних гуртків, котрі постали в Галичині в кінці 1870-х років під впливом М. Драгоманова. Вона була заснована з ініціативи Івана Франка [20, 234 – 275], [31, 506 – 509]. Фактично з цього моменту І.Гарасимович, будучи активним прихильником радикальних поглядів та членом політичної сили, стає активним кореспондентом Івана Франка.

Перший лист І.Гарасимовича до організатора Русько-української радикальної партії надійшов із Коломиї 25 грудня 1890 р. Автор кореспонденції повідомляв, що вислав І.Франкові низку виробів гуцульських майстрів, про які просила Ольга Франко, та посилку з народними витворами для продажу, зазначивши їхню ціну [VII, 677 – 679]. Зі змісту листа бачимо, що з перших місяців діяльності радикального руху І.Гарасимович ак-

тивно вливається у політичне життя краю та веде політичні дискусії з її керівником.

У цей час розпочинається передвиборча кампанія до австрійського рейхсрату. Українські радикали проводять перші політичні збори по селах і містах Прикарпаття. Третє число часопису “Народ” за 1891 р. повідомило про проведення першого народно-радикального

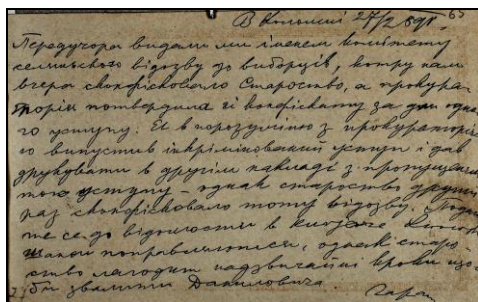
передвиборчого віча в регіоні. За даними публікації, воно відбулося 2 лютого 1891 р. у Коломиї од 10 години ранку в залі англійського готелю “Ціта”. На порядок роботи віча були винесені такі наради: “1) нарада над тим, як укладати спільно торговельні та промислові справи; 2) нарада над тим, чого мають селяне через своїх послів в раді державній домагатися; 3) нарада над тим, як мають селяне нашого округа виборчого проготовитися до надходячих виборів до ради державної; 4) нарада над тим, чого селяне мають жадати від своїх послів соймових” [8, 52]. На віче було запрошено селян із Коломийського, Снятинського і Косівського повітів та усіх прихильників “селянського добра”, а також читачів газети “Народ”. Основними організаторами та головуючими комітету віча стали Северин Данилович та Ілярій Гарасимович [8, 52].

На цьому передвиборчому заході був присутній також й Іван Франко. Головний радикал був прикро вражений нетактов-

Автограф листівки І.Гарасимовича до І.Франка від 27 лютого [18]91 р.

ТИТУЛ ЛИТІВКИ

ЗВОРОТ ЛИСТІВКИ

ними виступами деяких священників-інтелігентів. З цього приводу він зазначив: “Вони своїми виступами засвідчили про свій дуже низький рівень знання та виховання... Виступи селян також нічого конкретного не вносили, говорили загальні фрази про єдність та згоду. Тільки кількох промовців-селян, що підійшли до порушеної теми сміливо, викриваючи різні надужиття при виборах та пропонуючи конкретні заходи для боротьби з ними”. Загалом І.Франко повідомив, що у вічі взяло участь близько 800 селян із Коломийського, Косівського та Снятинського повітів. Вони висунули своїм кандидатом на наступних виборах до рейхсрату одного з керівників радикальної партії – Северина Даниловича [9, 57 – 59], [21, 69 – 71]. Деякими міркуваннями про це віче Іван Франко поділився також із читачами газети “Kurjer Lwowski” [37, 1].

Але місцеві органи влади докладали чимало зусиль, щоб відвернути С.Даниловича від виборів. Про це І.Гарасимович повідомляє І.Франка у поштовій листівці від 27 лютого 1891 р., адресуючи її редакції “Kurjera Lwowskiego”. Автор пише: “Передучора видали ми іменем комітету селянського відозву до виборців, котру нам вчора сконфісковало Староство, а прокураторія потвердила єї конфіскату за для одного уступу. Я в порозуміню з прокураторією випустив інкрімінований уступ і дав друкувати в другім накладі з пропущенем того уступу, однак Староство другий раз сконфісковало тоту відозву. Подайте се до відомости в “Kurjerze Lwowskim”. Шанси поправляються, однак Староство лагодит надзвичайні кроки щоби звалити Даниловича” [I, 65 – 66].

24 квітня 1891 р. І.Гарасимович пише наступного листа І. Франкові, де зазначає, що у зв’язку із засіданням “Народної Торгівлі” мав намір заїхати до Львова й одночасно хотів відвідати вченого, щоб остаточно полагодити питання щодо видання часопису. Але засідання не відбулося, тому поїздка відмінилася. Також кореспондент просить І.Франка припильнувати, щоб перше число “Хлібороба” вийшло чим скоріше. Стосовно коштів, то їх він обіцяв вислати наступного дня. Завершуючи листа, автор просить, щоб І.Франко перше число “Хлібороба” продатував 21 квітням або 8 травням і повідомив, коли газета вийде, щоб знати, коли вона буде розповсюджуватися на Коломийщині і Снятинщині, а також залишити пів сторінки місця в першому номері для

його статті про народні спілки, яку він обіцяє на другий день вислати [VI, 665 – 667].

І. Франко майже повністю виконав прохання І.Гарасимовича. 25 квітня 1891 р. виходить перше число газети. На її першій сторінці була поміщена передмова редакції з приводу виходу дебютного номера [23, 1 – 2] і з перших днів “Хлібороб”, як для тогочасного періодичного видання, мав значну популярність та велику кількість передплатників (у 1891 р. – більше 200) [1].

Подальші листи до І.Франка від І.Гарасимовича також стосувалися редакторських питань щодо “Хлібороба” [III, 643 – 644], [IX, 589]. Невдовзі, можливо на початку вересня 1891 р., І. Гарасимович надсилає до вченого листа і повідомляє про намір написати вступну статтю про віча, а поки що хоче скликати 8 [вересня 1891 р.] “нараду тіснішого селянського кружка над предметами наради віча коломийського” [II, 613]. Докладнішу інформацію про підготовку нового коломийського віча подає наступний лист І.Гарасимовича до вченого від 27 жовтня 1891 р. У ньому він просить І.Франка подати продовження його статті про І.Наумовича [32], [33]. Автор пише, що невдовзі пришле відозву про віче, яке відбудеться в Коломії 5 листопада 1891 р. та низку статей до наступного випуску “Хлібороба”, редакцію якого з метою безпечності варто перенести на грудень чи на початок нового року до Коломії [VIII, 471 – 472]. Зазначимо, що редакцію “Хлібороба” все ж таки було перенесено до Коломії, оскільки грудневий випуск за 1891 р. побачив світ уже там [35]. Завершуючи листа, автор радить І.Франкові приїхати на віче днем скоріше (4 листопада) після обіду в Коломию, щоб ще детальніше обговорити деякі питання та взяти із собою гостей зі Львова [VIII, 472 – 474].

Коломийське окружне віче відбулося 5 листопада 1891 р., про що свідчить допис С. Даниловича у “Народі”. За його словами, до вічевого комітету, окрім зареєстрованих у відозві, належали С.Данилович, І.Гарасимович, К.Трильовський та 52-є селян [16, 307]. Про присутність на вічу І.Франка С.Данилович не обмовився ані словом, оскільки вчений не був присутнім на ньому. Причина його відсутності відома: від початку жовтня до середини грудня він перебував у Відні, де готувався до захисту до-

кторської дисертації (керівник – хорватський славіст В.Ягич), яку 1 липня 1893 р. захистив у Віденському університеті [11, 81 – 82].

Можливо, вперше І.Франко побачився з І.Гарасимовичем на Станіславівському вічі, яке проходило, мабуть, 3 – 5 квітня 1892 р. Окрім І.Франка та І.Гарасимовича, на вічу були присутні М.Павлик, Т.Окуневський, С.Данилович, селянин Л.Драганчук, який і відкрив збори. Але через суперечки збори були припинені представником місцевої влади, комісаром Ярошем [6, 1]. Повторно віче в Станіславові було скликане 7 червня 1892 р. На ньому знову були присутні І.Франко та І.Гарасимович, а також М.Павлик і С.Данилович. Воно мало проходити у “залі Задельмаєра”, але напередодні магістрат міста повідомив організаційний комітет, що зала в аварійному стані і будь-які зібрання там заборонені. Тому учасники (близько 300-сот) зібралися у залі-почекальні міської лазні. Головою було обрано Т.Окуневського, а заступниками – С.Даниловича та І.Сандуляка. Невдовзі, після виступу І.Сандуляка, було вчинено безлад (гучні викрики), тому до зали зайшов той же комісар староства Ярош і наказав усім розійтися [22, 160 – 161], [36, 1 – 2].

Мабуть, причиною зривів зібрань у Станіславові стали помітні розбіжності між народовцями та радикалами. Перші почали ворожо ставитися до радикального руху і докладали максимум зусиль, щоб зірвати подібні заходи своїх конкурентів. Яскравим свідченням цього є подані І.Франком сюжети з віча, про які він писав у газеті “Kurjer Lwowski”. Зокрема, учасник віча стверджував, що така провокація була продумана заздалегідь [38, 1].

У період 1892 – 1893 р. у колі Радикальної партії стали помітними суперечності, які набули найбільшого загострення на весні 1894 р. Основною причиною розбіжностей стало протилежне трактування І.Франком та М.Павликом програми примирення москвофілів, народовців і радикалів [30, 72 – 75]. Результатом полеміки стало те, що 13 квітня 1894 р. С.Данилович, М.Павлик та І.Гарасимович надіслали І.Франкові листа, у якому категорично наполягали скасувати об’єднавчу акцію з народовцями і москвофілами, а самого І.Франка випросили з уговою комісії та домагалися відмовитися від головування в товаристві “Народна Воля” [X, 271 – 273], [26, 246].

Через таке ставлення до себе, а, можливо, й через перевантаженість громадсько-науковою діяльністю І. Франко написав свою резигнацію з головування в “Народній волі”. У товаристві відбулося вузьке засідання, на якому президія не хотіла приймати Франкової відмови. Про це свідчить лист І.Гарасимовича до І.Франка від 23 квітня 1894 р., у якому автор намагався переконати вченого, що у товаристві немає жодних проявів недовір’я до його поглядів [IV, 275 – 276]. Завершуючи листа, І.Гарасимович підкреслює, що Франкова резигнація з голови “Народної волі” є великою шкодою для товариства [IV, 276 – 277].

Але І.Франко дав негативну відповідь, що стає відомим із наступного листа І.Гарасимовича та С.Даниловича до вченого від 26 квітня 1894 р. У ньому С.Данилович та І.Гарасимович переконували І.Франка, що такі суперечності можуть призвести до розколу партії, та просили приїхати до Коломиї на засідання відділу “Народна воля”, яке мало відбутися 15 травня 1894 р., щоб полагодити, окрім цієї, ще чимало інших справ [IX, 321 – 326], [26, 240 – 243].

Іван Франко не пристав на пропозиції своїх товаришів і не погодився продовжувати головування у “Народній волі”. Його замінив С.Данилович, а Іван Франко, хоч і продовжував залишатися членом товариства, вже на збори не з’являвся [17, 158], [18, 69 – 72].

На такій прикрій обставині і завершується листування І.Гарасимовича з І.Франком. Важко сказати, чи на цьому етапі перервалися між ними відносини, чи ні. Відомо, що у 1896 р. І.Гарасимович залишає Коломию і переїжджає до Львова, де до кінця свого життя працює секретарем “Народної торгівлі”. Зазнавши злиднів, та не маючи достатніх матеріальних засобів до існування, І.Гарасимович помер 2 (15) грудня 1901 р. у Львові. Похований на Личаківському цвинтарі [19, 5 – 6], [27, 66 – 68].

Підсумовуючи, зазначимо, що збережене листування І.Гарасимовича до І.Франка має суто діловий характер, містить чимало міркувань, пов’язаних із редакторською роботою над часописом “Хлібороб” та політичною діяльністю у рамках роботи Українсько-руської радикальної партії і Коломийського радикального товариства “Народна воля”. Незважаючи на те, що у деяких листах, під якими разом із товаришами з “Народної во-

лі” підписувався І.Гарасимович, є гостра критика на Франкові політичні погляди, вчений не ображався на нього, а, навпаки, – вихваляв, вважаючи його талановитим та енергійним письменником, який із часом став рушійною силою прогресу галицько-руської культури [34, 468].

Джерела та література

I. Гарасимович І. Листівка до І. Франка від 27 лютого 1891 р. з м. Коломиї. – І. Л. – Ф. 3. – Спр. 1629. – С. 65 – 66.

II. Гарасимович І. Лист до І. Франка від [початку вересня 1891] р. з м. Коломиї. – І. Л. – Ф. 3. – Спр. 1607. – С. 613.

III. Гарасимович І. Лист до І. Франка від 10 червня 1891 р. з м. Коломиї. – І. Л. – Ф. 3. – Спр. 1607. – С. 643 – 644.

IV. Гарасимович І. Лист до І. Франка від 23 квітня 1894 р. з м. Коломиї. – І. Л. – Ф. 3. – Спр. 1614. – С. 275 – 277.

V. IX. Данилович [С.], Гарасимович [І]. Лист до І. Франка від 26 квітня 1894 р. з м. Коломиї. – І. Л. – Ф. 3. – Спр. 1622. – С. 321 – 326.

VI. Гарасимович І. Лист до І. Франка від 24 квітня 1891 р. з м. Коломиї. – І. Л. – Ф. 3. – Спр. 1607. – С. 665 – 667.

VII. Гарасимович І. Лист до І. Франка від 25 грудня [18]90 р. з м. Коломиї. – І. Л. – Ф. 3. – Спр. 1607. – С. 677 – 679.

VIII. Гарасимович І. Лист до І. Франка від 27 жовтня [18]91 р. з м. Коломиї. – І. Л. – Ф. 3. – Спр. 1607. – С. 471 – 474.

IX. Гарасимович І. Лист до І. Франка від 7 серпня 1891 р. з м. Коломиї. – І. Л. – Ф. 3. – Спр. 1607. – С. 589.

X. Данилович [С.], Павлик М., Гарасимович І. Лист до І. Франка від 13 квітня [18]98 р. з м. Коломиї. – І. Л. – Ф. 3. – Спр. 1614. – С. 271 – 273.

1. Андрусак Т. “Хлібороб” / Т. Андрусак // <http://history.franko.lviv.ua>.

2. Арсенич П. Гарасимович Іларіон / П. Арсенич // Іван Франко і Прикарпаття. – Івано-Франківськ : Видавництво “Нова Зоря”, 2006. – С. 176.

3. Арсенич П. Однодумець Каменяра (До 125 річниці від дня народження І.Гарасимовича) / П. Арсенич // Жовтень. Літературно-мистецький та громадсько-політичний журнал спілки письменників України. – 1978. – № 8 (406). – серпень. – С. 157.

4. Баб’як П. Г. “Народ”. 1890 – 1895. Систематичний покажчик змісту / П. Г. Баб’як. – Львів, 1970. – 139 с.

5. Баб'як П. Г., Хома В. І. "Хлібороб". 1891 – 1895. Систематичний покажчик змісту / П. Г. Баб'як, В. І. Хома. – Львів, 1971. – 55 с.
6. Безголове рускихъ радикалѣвъ // Діло. – Львѣвъ, 1892. – Ч. 73. – 30 марта (11 цв[і]тня). – С. 1.
7. Білінкевич І. Іван Франко на Станіславщині. Біографічно-краснавчі нариси / І. Білінкевич. – Коломия : "Вік", 2006. – 191 с.
8. Віче коломийське // Народ. Орган Руско-української радикальної партії. – Львів, 1891. – Ч. 3. – Рік II. – 1 лютого. – С. 52.
9. Віче коломийське // Народ. Орган Руско-української радикальної партії. – Львів, 1891. – Ч. 4. – Рік II. – 15 лютого. – С. 57 – 59.
10. Возняк М. Іван Франко в добу радикалізму / М. Возняк // Україна. Науковий двомісячник українознавства. – К., 1926. – Кн. 6. – С. 113 – 164.
11. Галик В. М. Хорватія у житті та творчій спадщині Івана Франка : монографія / В. Галик. – Дрогобич – Загреб, 2011. – 168 с. (Рукопис).
12. Гарасимович І. З науки господарства: Два водчиты держани на зас[і]данях Станіславской філії "Просв[і]ты" / І. Гарасимович. – Львів, 1887. – 38 с.
13. Гарасимович І. Якимъ способомъ розвинути промышль у нашого народа, щобы зъ него вышла яль найбѣльша корысть? (Реферть г. Іл. Гарасимовича на в[і]чу въ Коломы[і]) / І. Гарасимович // Мирь. – Львѣвъ, 1886. – № 110. – 1 (13) жовтня. – С. 2; № 111. – 3 (15) жовтня. – С. 1 – 2; № 112. – 6 (18) жовтня. – С. 1 – 2; № 113. – 8 (20) жовтня. – С. 2; № 114. – 10 (22) жовтня. – С. 2.
14. Гарасимович І. Якъ-бы розвинути промышль у нашого народу, щобы зъ него бувъ якъ найбільшій хосень? (Реферть г. Іл. Гарасимовича на В[і]чу въ Коломыи) / І. Гарасимович // Діло. – Львѣвъ, 1886. – Ч. 108. – 25 вересня (7 жовтня). – С. 2.; Ч. 109. – 27 вересня (9 жовтня). – С. 1 – 2.; Ч. 110. – 30 вересня (12 жовтня). – С. 1 – 3.; Ч. 111. – 2 (14 жовтня). – С. 1 – 2.
15. Гарасимович Іларіон // Енциклопедія Українознавства / за ред. В. Кубійовича. – К. : Глобус, 1993. – Т. 1. – С. 356.
16. Данилович С. Коломийське народне віче і премудрість "Д[і]ла" // Народ. Орган Руско-української радикальної партії / С. Данилович. – Львів, 1891. – Ч. 23. – Рік II. – 20 листопада. – С. 307 – 308.
17. Загальні збори "Народної волі" // Народ. Руско-українська радикальна часопись. – Коломия, 1894. – Нр. 10. – Рік V-тий. – 15 мая. – С. 158.
18. Загальні збори "Народної волі" // Хлібороб. Письмо політичне, літературне і наукове для руских селян і міщан. – Коломия, 1894. – Нр. 10 і 11. – 15 мая і 1 червня. – С. 69 – 72.

19. Ілярій Гарасимович // Громадський голос. Орган українсько-руської радикальної партії. – Львів, 1902. – Ч. 1. – Рік 8-й. – Січень. – С. 5 – 6.
20. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848 – 1914 / К. Левицький. – Львів, 1926. – 737 с.
21. Обух К. Рух виборчий в коломиїському окрузі // Народ. Орган Руско-української радикальної партії. – Львів, 1891. – Ч. 3. – Рік II. – 1 лютого. – С. 69 – 71.
22. П[авлик] М. Полеміка й дописи. Віче радикальне в Станіславові // Народ. Орган Руско-української радикальної партії / М. П[авлик]. – Львів, 1892. – Ч. 11 і 12. – Рік III. – 10 червня. – С. 160 – 161.
23. Панове громада! // Хлібороб. Письмо політичне, літературне і наукове для руских селян і міщан. – Львів, 1891. – Ч. 1. – Рік I. – 25 квітня. – С. 1 – 2.
24. Полек В. Біографічний словник Прикарпаття / В. Полек // Бібліотека “Нового часу”. – Івано-Франківськ, 1993. – Зош. 6. – Ч. 2. – С. 91 – 92.
25. Романюк М., Галушко М. Українські часописи Коломиї (1865 – 1994). Історико-бібліографічне дослідження / М. Романюк, М. Галушко. – Львів, 1996. – 238 с.
26. Старак О. Взаємини Северина Даниловича з Іваном Франком / О. Старак // Науковий вісник Музею Івана Франка у Львові. – Вип. 7. – Львів : Каменярь, 2007. – С. 233 – 249.
27. Трегуб М. Гарасимович Ілярій Іванович / М. Трегуб // Українська журналістика в іменах. – Львів, 2002. – Вип. 9. – С. 65 – 68.
28. Трегуб М. Ілярій Гарасимович : архівні документи до життєпису (за матеріалами відділу рукописів ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України) / М. Трегуб // Українська періодика : історія і сучасність : доповіді та повідомл. Сьомої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 17–18 травня 2002 р. / за ред. М. М. Романюка. – Львів, 2002. – С. 604 – 611. (В додатку [Автобіографія Ілярія Гарасимовича]).
29. Франко І. “Гуцульська спілка” / І. Франко // Франко І. Збір. тв. у 50-ти т. – К. : Наук. думка, 1985. – Т. 44. – Кн. 2. – С. 61 – 63.
30. Франко І. Два зйїзди. III / І. Франко // Народ. Руско-українська радикальна часопись. – Коломия, 1894. – Нр. 5. – Рік V-тий. – 1 марта. – С. 72 – 75.
31. Франко І. З остатніх десятиліть XIX віку / І. Франко // Франко І. Збір. тв. у 50-ти т. – К. : Наук. думка, 1984. – Т. 41. – С. 471 – 529.
32. Франко І. Іван Наумович (Конець) / І. Франко // Хлібороб. Письмо політичне, літературне і наукове для руских селян і міщан. – Коломия, 1891. – Ч. 8, 9, 10. – 1 грудня. – С. 44 – 45.

33. Франко І. Іван Наумович / І. Франко // Хлібороб. Письмо політичне, літературне і наукове для руских селян і міщан. – Львів, 1891. – Ч. 6 і 7. – 1 жовтня. – С. 33 – 36.

34. Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. / І. Франко // Франко І. Зібр. тв. у 50-ти т. – К. : Наук. думка, 1984. – Т. 41. – С. 194 – 470.

35. Хлібороб. Письмо політичне, літературне і наукове для руских селян і міщан. – Коломия, 1891. – Ч. 8, 9, 10. – Рік I. – 1 грудня.

36. Dwa wiece ruskie // Kurjer Lwowski. – Lwów, 1892. – Nr. 160. – 9 Czerwca. – S. 1 – 2.

37. Wiec kołomyjski // Kurjer Lwowski. – Lwów, 1891. – Nr. 35. – 4 lutego. – S. 1.

38. Wiec ludowy w Stanisławowie // Kurjer Lwowski. – Lwów, 1892. – Nr. 103. – 12 kwietnia. – S. 1.

Галык Владимир. О взаимоотношениях Ивана Франко с Ильярием Гарасимовичем, одним из редакторов журнала “Хлібороб” (по письмам к Ивану Франко). В исследовании проанализированы взаимоотношения И. Франко с И. Гарасимовичем. На основе писем Ильярия Гарасимовича к Ивану Франко и их творческого наследия прослеживается развитие их общественно-политического и редакторского сотрудничества.

Ключевые слова: Иван Франко, Ильярий Гарасимович, эпистолярное наследие, взаимоотношения, журнал “Хлібороб”.

Halyk Volodymyr. The relationship between Ivan Franko and Iliariy Harasymovych, one of the editors of “The Khliborob” (“The grain grower”) magazine (after the letters to Ivan Franko). In the article we have analyzed the relationship between Ivan Franko and Iliariy Harasymovych. On the basis of the found letters from Iliariy Harasymovych to Ivan Franko and their literary heritage we can trace the development of socio-political and editorial cooperation between them.

Key words: Ivan Franko, Iliariy Harasymovych, epistolary heritage, relationship, “The Khliborob” magazine.